

Біглук оформив 29.11.2021
Голова опозиційованої Вченої Ради № 61.051.035
Крим 1.б.

ВІДГУК

опонента на дисертацію Зубенко Олесі Михайлівни на тему «Особистісна регуляція життевого стилю особистості», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

Актуальність дисертаційного дослідження Зубенко Олесі Михайлівни зумовлена зростанням рівня соціальної активності особистості, що веде за собою зміну тих психологічних чинників і механізмів, що лежать в основі конструювання життя сучасними молодими людьми. Водночас в наукових традиціях відмічається тенденція до пошуку і врахування інтегративних концепцій психіки і поведінки людини як регуляторів життя індивідуальності. У якості такої інтегративної категорії в дисертаційній роботі пропонується конструкт «стиль», що розвиває ідеї стильового підходу у психології, та як дослідницький задум дозволяє об'єднати як окремі риси особистості, так і більш складні психічні утворення, такі як моделі поведінки, стилі міжособистісних стосунків. Враховуючи сучасні соціальні перетворення та наукові традиції можемо вважати проведене дослідження актуальним.

Зв'язок роботи з науковими темами. Робота виконана в рамках тематики наукових досліджень кафедри психологічного консультування і психотерапії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, а саме в рамках теми НДР «Ранні емоційні схеми як чинники соціального функціонування особистості» (номер державної реєстрації 0120U101353, 2020-2024).

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що є результати, які отримано вперше: створення типології стилів життя студентської молоді, опис їх основних характеристик. Та взагалі застосування ідей емоційно сфокусованого підходу в психотерапії (зокрема, концепції емоційної схеми) для аналізу такого складного явища як стиль життя. Таким чином, авторкою виділено шість типів життєвого стилю та пояснено їх внутрішню структуру з точки зору того, як ранній травматичний досвід особистості у вигляді ранніх

дезадаптивних схем поєднується з більш пізніми утвореннями, такими як, наприклад, стиль міжособистісних стосунків. Серед результатів, які вперше одержано слід відзначити і дослідження ролі ранніх дезадаптивних схем у формуванні стилю життя особистості, що призвело до виявлення неспецифічних і специфічних механізмів впливу РДС на певні стилі життя. Авторкою уточнено механізм формування особистісної зріlosti як параметру стилю життя, що виявляється в двох стилях «Зрілість» та «Асертивність». Загальний внесок ідей та результатів, що пропонуються у роботі може бути розглянуто як подальший розвиток уявлень щодо ролі раннього досвіду особистості у становленні її життєвого стилю.

Отримані результаті знайшли своє **використання в практиці**. Матеріали дослідження впроваджено у навчальний процес факультетом психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (акт впровадження № 3701/1-1 від 20.05.2021 р.). Важливим кроком практичного використання є розроблення розвивальної та просвітницької програми «Мій шлях», яку впроваджено у консультивативну та психотерапевтичну практику клубу «Помаранчевий кіт» (акт впровадження № 1 від 23.04.2020 р.).

Дисерантка поставила перед собою мету – поглибити теоретичні уявлениння щодо основних детермінант та механізмів формування стилю життя особистості та на достатньому науковому рівні обґрунтувала її. Мета дисертаційного дослідження конкретизована в шести завданнях, які висвітлюють різні аспекти та етапи, що є необхідними для розкриття зазначененої мети. Не викликає сумніву і формулювання об'єкту, предмету, аргументація використання обраних методів дослідження та методів математичної обробки результатів.

Авторкою проведена належна робота з аналізу та систематизації основних теоретичних підходів до досліджуваної проблеми та визначення семантичного простору базових понять. Вона здійснила ретельний аналіз близьких за змістом теоретичних конструктів: «стиль життя», «життєвий сценарій», «життєвий світ особистості», «життєва стратегія» або «життєвий

шлях особистості». В роботі висвітлено основні чинники формування життєвого стилю, такі як стать та гендер людини, рівень особистісної зрілості, вплив критичного періоду розвитку особистості, роль найближчого оточення, травматичні або значущі події життя, трансгенераційні чинники та власні рішення людини. Серед зазначеного кола чинників авторкою було обрано концепцію «емоційної схеми», що пропонується у емоційно-фокусованій терапії. І саме концепція «емоційної схеми» розглядається як новаторський підхід, який здатний об'єднати первинні травматичні переживання та спогади із системою суб'єктивних інтерпретацій та мотивів, що формує стійкі моделі поведінки людини у період доросlostі. Власне цей підхід і є базою для емпіричного дослідження.

Для реалізації завдань в емпіричному дослідженні застосовано 13 психодіагностичних методик. Важливо що цей інструментарій є переважно новим та добре аргументованим для розкриття дослідницьких завдань. Заслуговує позитивного відзначення обсяг дослідницької вибірки –245 осіб: 142 – дівчини та 113 – юнаків, віком 20-27 років.

В роботі отримано низку вагомих результатів дослідження, зокрема: побудовано типологію життєвих стилів, у якій виділено шість типових варіантів: «Уникнення контакту», «Комплекс переважання», «Асертивність», «Міметизм», «Зрілість», «Міжособистісна залежність»; проаналізовані гендерні відмінності життєвих стилів, специфічні та неспецифічні механізми впливу ранніх дезадаптивних схем на становлення життєвого стилю; виявлено модулююча роль особистісної тривоги та рівня саморегуляції у взаємодії ранніх дезадаптивних схем у процесі формування стилю життя. Надійність та достовірність результатів, отриманих в дисертаційній роботі, забезпечується грамотною та аргументованою інтерпретацією емпіричних даних та застосуванням математично-статистичних методів аналізу.

Виклад матеріалу логічний і стрункий, міркування і висновки достатньо аргументовані та переконливі; мова дисертаційної роботи грамотна і термінологічно виважена. Дисертація відповідає формальним вимогам: вона

має всі необхідні розділи й рубрики; текст роботи написаний за канонами наукового стилю; бібліографія включає 213 найменування та оформленена за існуючим стандартом.

Результати дисертаційного дослідження мають належну **апробацію** на конференціях всеукраїнського та міжнародного рівня та опубліковані у 12 наукових працях, з яких – 4 статті у фахових виданнях України, 1 публікація у міжнародному періодичному виданні, 7 публікацій, що засвідчують аprobacію матеріалів дисертації.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Ознак порушення дисертантом **академічної добросесності** не встановлено.

Разом з тим, до дисертаційної роботи можна висловити певні **зауваження**:

1. Створена типологія життєвих стилів представляє собою опис типових варіантів розбудови стилю життя серед молодих людей. Разом із тим, доцільним було би провести порівняльний аналіз з наявними типологіями стилів життя, які існують у науковій літературі та були описані раніше.

2. У компонентах життєвого стилю недостатньо розкриті мотиви та цінності особистості, які є необхідним базисом для взаємодії з оточенням.

3. В четвертому розділі представлено розвивальну і просвітницьку програму для молоді, яка спрямована на побудову зрілого та конструктивного життєвого шляху. Мішенями цієї програми є зрілі якості особистості, зрілість поведінки, настанови у сфері міжособистісних стосунків. Виникає питання, чому мішенню не стали ранні дезадаптивні схеми?

4. Не зовсім зрозуміло яким чином у дослідженні вдалося подолати механізми психологічного захисту, які перешкоджають усвідомленню травматичних подій з дитинства.

Проте надані зауваження не знижують цінності дисертаційного дослідження. У цілому, робота спровокає позитивне враження і відзначається коректним науковим стилем, повнотою представлених даних, достатньо переконливими інтерпретаціями результатів емпіричного дослідження.

Висновок:

Дисертаційна робота «Особистісна регуляція життєвого стилю особистості» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що мають практичне значення і в сукупності є суттєвими для розвитку загальної психології. Робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р. «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Зубенко Олеся Михайлівна заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Опонент,
доктор психологічних наук,
професор, зав. кафедри психології
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Р. Г.

Кира СЕДИХ

